

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

นับตั้งแต่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม ปัญหาเรื่องการจำกัดอำนาจผลการของรัฐ และการเลือกระหว่างสิ่งที่ยุติธรรมและชอบด้วยกฎหมาย กับสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่ยุติธรรมยังคงมีอยู่เสมอ¹

การสร้างลักษณะที่แน่นอนของความยุติธรรม และความไม่ยุติธรรม ไม่อาจกระทำได้ ทั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน ผู้ถูกปกครองไม่มีวิธีใดเลยที่จะขัดขวางไม่ให้ผู้ปกครอง ประกาศว่ากฎหมายที่ตราขึ้นเป็นกฎหมายที่ยุติธรรมและใช้กฎหมายนั้น เช่นเดียวกัน ผู้ถูกปกครองที่รู้สึกว่า ตนถูกกดขี่จากผู้ปกครองก็ไม่อาจพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมที่ตนต้องรับได้²

ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายได้ให้สิทธิทั่วไปแก่ประชาชนในการเลือกผู้แทนของตนเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาเขาเหล่านั้น การเลือกตั้งจึงเป็นแหล่งที่มาของอำนาจทางการเมือง การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนไม่ได้หมายความว่า จะเป็นหลักประกันที่เพียงพอ ในการที่จะปกป้องสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยไม่ต้องบั่นทอนหรือทำลายอำนาจรัฐ สิ่งที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าคือ การปฏิรูปการเมืองการปกครองที่เหมาะสมเพื่อค้นหาผู้ปกครองที่มีอำนาจอันเข้มแข็งและเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลในเวลาเดียวกัน

หลักประชาธิปไตยที่ยึดมั่นว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเอง แต่การปกครองของประชาชน โดยประชาชนโดยตรง กระทำไม่ได้ในรัฐใหญ่ ๆ ประเทศประชาธิปไตยส่วนมากจำต้องหันเข้าหาระบบผู้แทน ซึ่งผู้เลือกตั้งยินยอมมอบอำนาจให้กับ

¹ สภาวิจัยแห่งชาติ, สิทธิทั่วไปในการออกเสียงเลือกตั้งและอำนาจของรัฐ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2513), หน้า 4.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ผู้แทนของตนภายใน กำหนดระยะเวลาหนึ่ง การปกครองโดยทางผู้แทนหรือระบบรัฐสภาได้ล้มเหลวลงหรือไม่อาจวิวัฒนาการไปได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเข้าใจผิด ที่คิดว่าระบบการปกครองโดยทางผู้แทนอย่างที่กำลังดำเนินอยู่เป็นระบอบที่แท้จริง ความยุ่งยากทั้งหลายอยู่ตรงที่ว่าทำอะไรเจตจำนงทั่วไปหรืออำนาจอธิปไตยของชาติจึงจะได้ออกมาและถ่ายทอดออกมาได้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่เจตจำนงที่ถูกปิดเบือนหรือทรยศ³

ระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันคงพัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตยได้ยาก ตราบใดที่อำนาจการเมืองยังถูกครอบงำโดยคนกลุ่มเดียว คือ กลุ่มคนมีเงิน และกลุ่มพลังประชาธิปไตยยังยึดติดอยู่กับรูปแบบประชาธิปไตยแบบผิวเผิน โดยไม่สนใจเนื้อหาแท้จริงของประชาธิปไตย⁴ คนส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตย มักเน้นหรือให้ความสำคัญในส่วนที่เป็นรูปแบบมากกว่าส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญ ซึ่งที่จริงแล้ว จะต้องให้ความสำคัญทั้ง 2 อย่างไปพร้อม ๆ กัน คือทั้งในรูปแบบและในเนื้อหา องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้ ต่างมีความสำคัญและเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ประชาธิปไตยจะเกิดผลดีอย่างแท้จริงจะต้องจัดรูปแบบให้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของระบอบประชาธิปไตยและสังคม⁵

สภาพปัญหา

นับแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมด 19 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งมีวิธีการเลือกตั้งแตกต่างกันไป รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ก.

พัฒนาการการเลือกตั้งของไทยต้องล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอดและมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมืองด้วยการปฏิวัติ รัฐประหาร อยู่หลายครั้งหลายหน ทำให้ขาดความต่อเนื่องของการพัฒนาระบบพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้งได้ถูกเปลี่ยนแปลงหลายครั้งจากการเลือกตั้งแบบทางอ้อม(รวมเขต) มาเป็นวิธีการเลือกตั้งทางตรงโดยแบ่งเขตจังหวัดเขตละ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129 - 130.

⁴ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, รวมบทความวิชาการทางรัฐศาสตร์เนื่องในโอกาสครบรอบ 16 ปี มธส. (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, 2537), หน้า 56.

⁵ ประหยัด หงษ์ทองคำ, การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: พาพาส, 2538), หน้า 17.

หนึ่งคน ต่อมาก็ได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการเลือกตั้งทางตรง โดยการรวมเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และ ครั้งสุดท้ายได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการเลือกตั้งทางตรง โดยการผสมระหว่างการแบ่งเขตจังหวัดผสม รวมเขตจังหวัด และยังคงให้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งระบบวิธีการเลือกตั้ง ที่ใช้อยู่นี้ นับว่ายังมีปัญหาในเรื่องความเสมอภาค เนื่องจากในแต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เท่ากัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีสิทธิเลือกผู้แทนได้แตกต่างกันตามจำนวนผู้แทนที่จะพึงได้ใน แต่ละเขตคะแนนที่ผู้แทนแต่ละคนได้รับแตกต่างกันในแต่ละเขตเลือกตั้งจึงเป็นช่องทางให้มีการใช้เงินซื้อสิทธิขายเสียงกันมากยิ่งขึ้น เพราะผู้สมัครสามารถเลือกลงสมัครในเขตเลือกตั้งที่มีการแข่งขันน้อย หรือเขตเลือกตั้งที่ผู้แทนมีเสียงสนับสนุนน้อยเพื่อจะได้มีโอกาสชนะการเลือกตั้งด้วยการทุ่มเงินซื้อคะแนนเสียงจากประชาชน

การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน นอกจากจะทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดแต่ละเขตมีสิทธิเลือกผู้แทนได้ไม่เท่ากันแล้วการนำวิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียว (relative majority) มาใช้ในการคิดคะแนน ยังทำให้เกิดการได้เปรียบ และเสียเปรียบกันระหว่างสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ได้รับกับจำนวนที่นั่งของพรรคต่างๆ⁶ ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งมีเสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขต

ปัจจุบันนี้ได้มีกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง เพื่อแก้ปัญหากระบวนการเมืองที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปไปในแนวทางที่เกิดผลดีต่อประเทศชาติและส่วนรวม โดยเฉพาะระบบการเลือกตั้งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองเพราะเป็นกระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ซึ่งการเลือกตั้งนั้นจะต้องมีความชอบธรรม กล่าวคือระบบการเลือกตั้งนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักการเลือกตั้งทั่วไป โดยการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของไทย ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าเห็นวาระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคน เป็นระบบที่ให้ความสำคัญด้านเป็นตัวแทนสูง ให้ความสำคัญในด้านความเสมอภาคในการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคน สามารถให้ตัวแทนที่สนองตอบต่อประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งได้ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบาย การบริการ การจัดสรรผลประโยชน์ และเชิงสัญลักษณ์ สมาชิกสภาราษฎรธรรมนุญได้เห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงได้นำระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคนมาผสมผสานใช้กับระบบสัดส่วน ซึ่งเชื่อว่าอาจนำมาใช้สำหรับแก้ไขปัญหากการเมืองไทยในปัจจุบันดังกล่าวข้างต้นได้

⁶จรรยา สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, เอกสารการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดบุรีรัมย์, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 162.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง
2. เพื่อศึกษาข้อดีและข้อบกพร่องของระบบการเลือกตั้งโดยเฉพาะระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาว่าผู้ได้รับเลือกเป็นตัวแทนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีความเสมอภาคที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนอย่างเท่าเทียมกันภายใต้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของไทยหรือไม่เพียงใด ผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งแต่ละเขตเป็นผู้แทนที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้นหรือไม่
4. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนคะแนนที่พรรคการเมืองได้รับจากประชาชนในการเลือกตั้งแต่ละครั้งว่ามีความสัมพันธ์กับความต่อเนื่องของพรรคการเมืองหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้กำหนดขอบเขตไว้เฉพาะข้อมูลผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 และการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 รวม 3 ครั้ง ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (aggregate data) จากการเลือกตั้งที่คิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน

สมมุติฐานการวิจัย

ระบบเลือกตั้งที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทน ดังนี้ คือ

1. ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกเป็นผู้แทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ จำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง

2. ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้ลงสมัครจำนวนมากจะได้รับเสียงสนับสนุนน้อยกว่า ผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

3. พรรคการเมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)จะมีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทน มากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่)

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผลงานการวิจัยเรื่องนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัญหาข้อบกพร่องของระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน และแสดงให้เห็นว่าระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคนสามารถช่วยให้ได้ผู้แทนที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยเพราะเป็นระบบที่ ให้ความสำคัญด้านความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการออกเสียงเลือกตั้งของผู้เลือกตั้งแต่ละคนสูง คะแนนเสียงของผู้เลือกตั้งแต่ละคนมีน้ำหนักเท่ากันในทุกเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครแต่ละคนมีโอกาสต่อสู้แข่งขันกันอย่างเท่าเทียมกันในทุกเขตเลือกตั้ง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าพรรคที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีฐานเสียงในพื้นที่ที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังได้ทราบที่มา แนวความคิด เกี่ยวกับระบบเลือกตั้ง การเป็นตัวแทน ข้อดี ข้อบกพร่องของการเลือกตั้งแบบต่าง ๆ อีกด้วย

นิยามศัพท์

1. อัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนต่อจำนวนผู้สมัครทั้งหมดในเขตเลือกตั้งนั้น

2. โอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง จำนวนร้อยละของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้งที่มีโอกาสได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเลือกตั้งนั้น

3. โอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยมาก หมายถึง ผู้สมัครที่มีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำกว่าร้อยละ 10

4. โอกาสได้รับเลือกตั้งน้อย หมายถึง ผู้สมัครที่มีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระหว่างร้อยละ 10 ถึง ร้อยละ 25

5. โอกาสได้รับเลือกตั้งมาก หมายถึง ผู้สมัครที่มีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่าร้อยละ 25

6. เสียงสนับสนุน หมายถึง จำนวนร้อยละของคะแนนเสียงทั้งหมดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนได้รับจากผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งโดยคิดจากคะแนนเสียงรวมทั้งหมดของผู้สมัครทุกคนที่ได้รับจากผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

7. ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนน้อยมาก หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเสียงสนับสนุนต่ำกว่าร้อยละ 20

8. ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนน้อย หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเสียงสนับสนุนระหว่างร้อยละ 20 - 50

9. ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนข้างมาก หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเสียงสนับสนุนมากกว่าร้อยละ 50

10. สัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรค หมายถึง จำนวนร้อยละของคะแนนรวมที่ผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองในแต่ละพรรคได้รับในการเลือกตั้งทั่วประเทศ โดยคิดจากคะแนนที่ผู้สมัครทุกคนทุกพรรคได้รับในการเลือกตั้งทั่วประเทศ

11. พรรคการเมืองเก่า หมายถึง พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่ 22 ธันวาคม 2522 ซึ่งเป็นวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ประกาศใช้บังคับและยังคงดำเนินกิจการมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ รวม 3 พรรค

12. พรรคการเมืองใหม่ หมายถึง พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นก่อนหรือหลังวันที่ 22 ธันวาคม 2522 ซึ่งเป็นวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ประกาศใช้ บังคับแต่ไม่ได้ดำเนินการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เพราะถูกศาลสั่งยุบเลิกพรรค หรือไม่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคดำรงไทย พรรคไท พรรคนำไทย พรรคประชากรไทย พรรคพลังธรรม พรรคพลังประชาชน พรรคมวลชน พรรคราษฎร พรรคแรงงานไทย พรรคเสรีธรรม พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคเอกภาพ รวม 14 พรรค

การนำเสนอ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอรายละเอียดของเนื้อหา โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย นิยามศัพท์ และการนำเสนอ เพื่อให้ได้ทราบจุดมุ่งหมายและกระบวนการวิจัยโดยภาพรวม

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องตัวแทน ความหมายของการเป็นตัวแทน บทบาทหน้าที่ของตัวแทน หลักแห่งความเสมอภาค ความหมายทั่วไปของการเลือกตั้ง ประเภทของการเลือกตั้ง ความสำคัญของการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งของไทย รวมทั้งผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจแนวความคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

บทที่ 3 ระเบียบวิธีในการวิจัย

กล่าวถึงวิธีการดำเนินการดำเนินการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ รวมทั้งการแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ อัตรากาการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสียงสนับสนุนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน สัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรค โดยวิธีร้อยละ

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามในด้านอัตราการแข่งขันและโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้านการเป็นตัวแทนของประชาชนโดยพิจารณาจากคะแนนเสียงสนับสนุน และด้านสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองแต่ละพรรคกับความต่อเนื่องของพรรคการเมือง และนำมาเปรียบเทียบวิเคราะห์ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

เป็นการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการเป็นตัวแทนในระบบการเลือกตั้งของไทยที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด และเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับสภาพการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสาม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองของไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย